

STORTINGET

Innst. 158 S

(2018–2019)

Innstilling til Stortinget
fra utdannings- og forskningskomiteen

Dokument 8:14 S (2018–2019)

Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken og Mona Fagerås om nasjonal satsing for flere lærere i skolen

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- «1. Stortinget ber regjeringen fjerne firerkravet i matematikk for opptak til grunnskolelærerutdanningen.
2. Stortinget ber regjeringen i samarbeid med utdanningssektoren vurdere andre og mer egnede former for opptakskrav enn dagens opptakskrav til grunnskolelærerutdanningen.
3. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endring av opplæringslova og friskolelova slik at det gjeninnføres et unntak fra kompetansekravet i undervisningsfag for allmennlærere som oppfyller kravene for å bli ansatt i undervisningsstilling, inkludert allmennlærere som har påbegynt utdanningen før 1. januar 2014.
4. Stortinget ber regjeringen forskriftsfeste den nasjonale veiledningsordningen for nyutdannede lærere.
5. Stortinget ber regjeringen gjennomføre en nasjonal rekrutteringskampanje og stimulere til lokalt rekrutteringsarbeid rettet mot lærerstudenter i siste del av utdanningen.
6. Stortinget ber regjeringen på egnet måte komme tilbake til Stortinget med forslag om å utvide sti-

pendordningene og utvide området for nedskriving av studielån etter fullført lærerutdanning.

7. Stortinget ber regjeringen gjennomføre et kompetanseløft for ukvalifiserte som underviser i skolen.
8. Stortinget ber regjeringen iverksette målrettede tiltak for å få tilbake reservestyrken av lærere som jobber utenfor skoleverket, blant annet ved å innføre en tillitsreform i skolen som sørger for at det totale omfanget av kartlegginger, målinger, rapportering og dokumentasjonskrav på nasjonalt og lokalt nivå reduseres, slik at lærernes tid til eleven og lærernes handlingsrom ivaretas.
9. Stortinget ber regjeringen vurdere å overføre forhandlingsansvaret for lærere fra kommune til stat.
10. Stortinget ber regjeringen oppfordre partene til aktivt å ta i bruk handlingsrommet i avtaleverket om å heve lærernes lønnsnivå og i samarbeid med partene utforme en forpliktende tiltaksplan for hva staten kan bidra med.
11. Stortinget ber regjeringen, i samarbeid med partene, sørge for at skoleeier og skoleledelsen tar i bruk attraktive seniortiltak for at lærere skal kunne stå lenger i jobb.
12. Stortinget ber regjeringen styrke utviklingen og driften av desentralisert yrkesfaglærerutdanning.
13. Stortinget ber regjeringen utrede en nasjonal norm for økt lærertetthet for videregående opplæring og komme tilbake til Stortinget på egnet måte med et forslag til en opptrappingsplan for når og hvordan denne kan implementeres.»

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jorodd Asphjell, Elisabeth

Fanghol, Martin Henriksen og Torstein Tvedt Solberg, fra Høyre, Regina Alexandrova, Turid Kristensen, Marianne Synnes og Mathilde Tybring-Gjedde, fra Fremskrittspartiet, Mazyar Keshvari og lederen Roy Steffensen, fra Senterpartiet, Marit Arnstad og Marit Knutsdatter Strand, fra Sosialistisk Venstreparti, Marius Meisfjord Jøsef, fra Venstre, Guri Melby, og fra Kristelig Folkeparti, Hans Fredrik Grøvan, viser til representantforslaget. Kunnskaps- og integreringsminister Jan Tore Sanner har uttalt seg om forslaget i brev av 30. oktober 2018. Brevet følger som vedlegg til denne innstillingen.

Komiteen avholdt åpen høring i saken 18. desember 2018 der sentrale organisasjoner innen utdanningsområdet og fra skoleeiersiden deltok.

Komiteen viser til at forslagsstillerne i dokumentet fremmer forslag for å styrke rekrutteringen av lærere samt en forsterket satsing på virkemidler for å beholde nyutdannede lærere i yrket, blant annet gjennom veiledning.

Komiteen viser til at komiteen også våren 2018 behandlet temaet lærerrekruttering i forbindelse med behandlingen av representantforslag fra representanter fra Senterpartiet i Dokument 8:115 S (2017–2018), jf. Innst. 243 S (2017–2018). En samlet komité ba da regjeringen sikre nok kvalifiserte lærere gjennom en forsterket rekrutteringspolitikk og nye tiltak som bidrar til økt rekruttering til lærerutdanningen og yrket.

Komiteen viser til at enkelte av delforslagene i representantforslaget også er behandlet tidligere i denne stortingsperioden, og komiteen viser i den forbindelse til de respektive partienes merknader, forslag og vote-ringene i sakene. Dette gjelder Dokument 8:1 S (2017–2018) fra representanter fra Senterpartiet, jf. Innst. 113 S (2017–2018), og Dokument 8:25 S (2017–2018) fra representanter fra Sosialistisk Venstreparti, jf. Innst. 113 S (2017–2018), begge om kompetansekrav for undervisning, Dokument 8:24 S (2017–2018) fra representanter fra Sosialistisk Venstreparti, jf. Innst. 113 S (2017–2018) om flere lærere i skolen, og Dokument 8:15 S (2017–2018) fra representanter fra Kristelig Folkeparti, jf. Innst. 113 S (2017–2018) om kompetansekrav for undervisning og karakterkravet i matematikk for opptak til lærerutdanningen.

Komiteen vil understreke at læreren er skolens viktigste ressurs, og at tilgang på kvalifiserte lærere er en nøkkelfaktor for å sikre kvalitet i opplæringen. Komiteen vil videre bemerke at faglig og pedagogisk trykke og kompetente lærere er den viktigste enkeltfaktoren for en god skole og for å motivere nyutdannede lærere til å forbli i yrket. Et viktig tiltak for å forhindre frafall og lærermangel er derfor god veiledning for nyutdannede lærere. Praktisk læring og veiledning fra en erfaren kol-

lega gjennom det første året etter endt utdanning vil sikre en god overgang mellom utdanning og jobb og hjelpe lærerne til å lykkes.

Komiteen viser til at vi i fremtiden vil ha behov for betydelig flere kvalifiserte lærere, og komiteen mener det trengs økt rekruttering til lærerutdanningen og læreryrket.

Komiteen viser til at det under høringen særlig ble trukket fram behovet for veiledning av nyutdannede lærere. Tall fra Utdanningsdirektoratet fra 2016 viser at 4 av 10 nyutdannede lærere ikke mottar veiledning. Av de 6 av 10 som faktisk får veiledning, er det en stor andel som får veiledning sjeldnere enn én gang i måneden.

Komiteen viser til vedtak nr. 477 ved behandlingen av Dokument 8:5 S (2016–2017), jf. Innst. 182 S (2016–2017). Regjeringen ble da bedt om, i samarbeid med partene, å utforme nasjonale rammer for en veiledningsordning for nyutdannede lærere som ivaretar at alle nytilsatte omfattes av ordningen, og som gir rom for lokal tilpasning. Komiteen er kjent med at det er utarbeidet nasjonale rammer for veiledning.

Komiteen viser til at NIFU, på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet, hvert år gjennomfører en deltakerundersøkelse blant lærere som har gjennomført videreutdanning i regi av strategien «Kompetanse for kvalitet». Hensikten er å undersøke lærernes opplevelse av videreutdanningen de har tatt. Komiteen viser til at rapportene forteller at lærere som tar videreutdanning, mener de blir bedre til å undervise, og at elevene lærer mer. I tillegg har de blitt mer engasjert i jobben sin og oppgir at de kommer til å endre egen undervisning som følge av studiene.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, mener at lærernes opplevelse av videreutdanningen, og konsekvensene de oppgir at denne gir, viser at den rekordstore satsingen på videreutdanning gir gode resultater. Resultatene er i tråd med målsettingen om økt kompetanse for lærerne og bedre faglig utbytte for elevene og bidrar til å skape en bedre skole for alle.

Et annet flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, har høye ambisjoner for norsk skole. Gjennom Lærerløftet har disse partiene jobbet systematisk med å styrke lærernes kompetanse, status og kvaliteten på lærerutdanningene. På sikt vil det etter dette flertallets syn gi bedre og flere lærere.

Dette flertallet viser til at regjeringspartiene har satt i gang mange tiltak for tidlig innsats, blant annet vedtatt plikt til intensiv opplæring for elever på 1.–4. trinn.

Siden 2015 har regjeringspartiene bevilget betydelige øremerkede midler og sikret flere lærere i grunnsko-

len. Fra høsten 2018 ble lærernormen i grunnskolen innført, og fra og med 2019 trappes den opp.

Dette flertallet viser til at gruppestørrelse 2 for 1.–4. trinn gikk ned fra 16,0 til 14,7 fra skoleåret 2014/2015 til skoleåret 2018/2019. Dette betyr at det i gjennomsnitt er færre elever per lærer på 1.–4. trinn, til tross for høy elevtallsvekst. Dette flertallet viser til at ni av ti av de omtrent 1 000 nye undervisningsårsverkene som er kommet til siden i fjor, er kvalifiserte lærere.

Dette flertallet har et mål om at alle elever skal møte en kvalifisert lærer. Dette flertallet viser til budsjettforliket i 2018 og avtalen partiene inngikk om å videreføre kompetansekrav. Regjeringen har innført kompetansekrav i norsk, engelsk og matematikk kombinert med en historisk satsing på etter- og videreutdanning av norske lærere. Dette flertallet vil understreke at skoleeier har fått ti år på seg, frem til august 2025, til å gi lærerne nødvendig videreutdanning. Dette flertallet viser til at rundt 27 000 lærere har fått tilbud om videreutdanning etter regjeringsskiftet i 2013. Høsten 2018 fikk over 7 200 lærere tilbud om videreutdanning, som er dobbelt så mange som i 2014.

Dette flertallet viser videre til at regjeringspartiene har lagt til rette for nye karriereveier i skolen gjennom lærerspesialistordningen. I 2015 var 205 lærere ansatt i funksjonen som lærerspesialist. Tallet økte til 559 i 2018, og med den økte bevilgningen i statsbudsjettet for 2019 blir det rom for om lag 1 200. Dette flertallet viser til at NIFU og NTNU Samfunnsforskning på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet har evaluert ordningen, og sluttrapporten viser at en stor del av lærerne opplever ordningen som en alternativ og attraktiv karrierevei. Dette flertallet mener det viser at det var helt riktig av regjeringspartiene å jobbe frem nye karriereveier i skolen for å sikre at de beste lærerne blir i klasserommet.

Dette flertallet viser til at regjeringspartiene har innført femårige lærerutdanninger på masternivå og skjerpet kravene for opptak. Dette flertallet understreker at det styrker lærernes fagkompetanse og lønn, øker lærerutdanningenes status og gjør dem attraktive for flere. Videre viser dette flertallet til at regjeringen har innført en ordning med sletting av studielån for lærere som tar jobb i skolen etter å ha fullført femårig grunnskolelærer- eller lektorutdanning. I tillegg vil dette flertallet vise til at regjeringen har innført utdannings- og rekrutteringsstipend for personer med arbeidserfaring som ønsker å bli lærere, og at regjeringen vil legge til rette for fleksible og tilgjengelige utdanningsmuligheter. Regjeringen har i 2017 også delt ut 9,5 mill. kroner til rekrutterings- og kvalifiseringstiltak, der lærerutdanningsinstitusjonene ble bedt om å samarbeide med skoleeierne. Av disse gikk 6,7 mill. kroner til institusjonene i Nord-Norge, hvor behovet er størst. Dette flertallet mener dette kan bidra til økt rekrut-

tering og er derfor positive til at regjeringen i år fordelte 10 mill. kroner til rekrutteringstiltak.

Med andre ord mener dette flertallet at regjeringen nå gjennomfører et betydelig kompetanse- og rekrutteringsløft i lærerutdanning og skole for å sikre elevene kvalifiserte lærere og for å gjøre yrket mer attraktivt. Derfor er dette flertallet glad for at nær én av ti søkere til høyere utdanning i 2018 ville bli lærere. Den største prosentvise økningen var i søkningen til barnehagelærerutdanning og grunnskolelærerutdanning for trinn 1–7. Ved søknadsfristen i april 2018 hadde om lag 18 pst. flere søkere barnehagelærerutdanning som førstevalg, og 15 pst. flere søkte seg til grunnskolelærerutdanning for trinn 1–7. Dette flertallet er glad for at flere ønsker seg til lærerutdanningene. Dette flertallet er opptatt av å bygge et sterkere lag rundt hvert barn. Da trengs det flere barnehagelærere som skaper trygge rammer for lek og læring, og flere grunnskolelærere på barnetrinnet som kan tilpasse opplæringen til hver enkelt elev.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener den økende lærermangelen i norsk skole undergraver målet om en inkluderende fellesskole der alle barn, uavhengig av forutsetninger og behov, får like gode muligheter for å lære, lykkes og trives. Læreren er den viktigste enkeltfaktoren for en god skole, og nettopp derfor trengs det flere og bedre lærere til å se og følge opp hvert enkelt barn.

Disse medlemmer mener det er bekymringsfullt at om lag en tredjedel av de som starter på grunnskolelærerutdanningene, slutter i løpet av studiet. I tillegg er det fortsatt et høyt frafall i yrket, der hele 16 pst. av lærerne sluttet i skolen i løpet av de første fem årene i yrket. Disse medlemmer mener det er behov for å intensivere arbeidet med en veiledningsordning for nyutdannede lærere og sikre at alle nyutdannede lærere omfattes av ordningen.

Disse medlemmer merker seg også bekymringen fra KS om rekrutteringen til små og mindre sentrale kommuner når konkurransen om de kvalifiserte lærerne øker.

Behovet for lærere vil avhenge både av elevtallsutvikling, skolestruktur, nyrekruttering, og av hvor mange lærere man greier å beholde i skolen. Disse medlemmer viser til at Statistisk sentralbyrå i november 2018 presenterte oppdaterte framskrivninger fram til 2040 som viser at situasjonen framover vil være enda mer alvorlig enn tidligere antatt. Disse medlemmer vil påpeke at konsekvensen av regjeringens manglende handlekraft er at Statistisk sentralbyrås framskrivninger vil slå til.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, viser til at fremskrivningene fra SSB, som er gjort på oppdrag for Kunnskapsdepartementet, viser hva lærermangelen blir i fremtiden hvis situasjonen ikke endrer seg. Beregningene er ikke fasit, men verktøy som gjør det mulig å sette inn tiltak som kan påvirke utviklingen de neste årene. Erfaringen viser at lærermangel kan forebygges med de rette tiltakene. Flertallet vil bemerke at regjeringspartiene tar den utfordringen på største alvor. Regjeringspartiene har allerede gjort mye for å bedre utviklingen og møter utfordringen med en rekke offensive grep, jf. de mange tiltakene som også er beskrevet i denne innstillingen. Flertallet vil videre bemerke at fremskrivninger om lærermangel bare viser mangel på grunnskolelærere i grunnskolen. For øvrige lærerkategorier er det ikke varslet noen mangel. De 16 pst. som omtales i merknaden fra representanter fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, omfatter både grunnskolelærere, lektorer, yrkesfaglærere og faglærere med PPU. Om lag ni av ti nyutdannede grunnskolelærere og lektorer jobber fortsatt i skolen fem år etter at de startet. Grunnskolelærere er blant profesjonene som i størst grad søker seg til og forblir i sektoren. «Turnoveren» blant lærere er generelt lav sammenliknet med andre grupper i kommunal sektor.

Flertallet viser til at en rundspørring som Kommunal rapport har gjennomført, som viser at kommunene som våren 2018 fikk beskjed om hvor mange lærere de trengte for å oppfylle lærernormen, i stor grad sier at de har klart å skaffe nok lærere – også mindre kommuner. Kommuner oppgir at de har brukt nettopp det handlingsrommet forslagsstillerne peker på for å rekruttere flere lærere, med økt lønn som ett virkemiddel.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet mener mange nok lærere er en forutsetning for at barn lærer, er trygge og at de trives på skolen. Vi står i dag overfor en alvorlig lærermangel som sittende regjering har styrt mot med åpne øyne siden den tiltrådte i 2013. Disse medlemmer viser til at Arbeiderpartiet gjentatte ganger i Stortinget har foreslått tiltak for å ansette flere lærere. Skolen trenger flere lærere for å kunne gjennomføre tidlig innsats og at hver enkelt elev skal bli sett. Disse medlemmer har også foreslått flere tiltak for å få studenter til å begynne å velge yrket, som en nasjonal rekrutteringskampanje, og vil i tillegg ha et løft for ukvalifiserte som underviser i skolen.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil vise til at disse partiene har fremmet en rekke forslag i Stortinget for å rekruttere flere lærere og for å gi alle lærere en lovfes-

tet rett og plikt til etter- og videreutdanning. Så langt har regjeringspartiene stemt ned ethvert forslag som kunne sikret norsk skole flere kvalifiserte lærere. I stedet har regjeringen valgt å underkjenne kompetansen til tusenvis av erfarne lærere ved å gi kompetansekravene for undervisning tilbakevirkende kraft. Også nye mattekrav for å komme inn på lærerutdanningen har medført at motiverte elever med høye snittkarakterer nektes innpass i læreryrket. Siden dette opptakskravet ble innført, har norsk skole gått glipp av 1 800 potensielle lærere. Skal vi evne å skape en skole som gir alle barn like gode muligheter til å lære, lykkes og trives, mener disse medlemmer at det trengs flere kvalifiserte lærere – ikke fordi de vi har i dag, ikke er gode nok, men fordi de er altfor få.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet viser til at mangelen på kvalifiserte lærere i skolen har vært et tilbakevendende tema i flere år.

Disse medlemmer mener at regjeringens politikk forsterker en fra før vanskelig situasjon som følge av avskilting av lærere, karakterkravet 4 i matematikk for opptak til lærerutdanningene og innføring av obligatorisk masterutdanning. Disse medlemmer viser i den forbindelse til at Senterpartiet har tatt en rekke initiativ og fremmet konkrete forslag for å endre dette, jf. de sakene som er omtalt i komiteens merknader innledningsvis i innstillingen. Disse medlemmer viser til at Senterpartiet i 2018 fremmet forslag om en egen stortingsmelding for å få framlagt en grundig behovsanalyse og tiltak for å møte kompleksiteten i utfordringen, slik at en kan sikre nok kvalifiserte lærere i årene fremover. Disse medlemmer viser til at regjeringen og stortingsflertallet dessverre ikke støttet forslaget.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til representantforslaget og fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjennomføre en nasjonal rekrutteringskampanje spesielt rettet mot å rekruttere flere menn, og stimulere til lokalt rekrutteringsarbeid rettet mot lærerstudenter i siste del av utdanningen.»

«Stortinget ber regjeringen opprette en ordning med nasjonale søknadsmidler som skoleledere kan søke om for å drive lokale utviklingsprosjekter for å rekruttere flere lærere til skolene, som for eksempel ekstra lønnstiltak eller belønning for flere faste ansettelser.»

«Stortinget ber regjeringen forankre ordningen med lærerspesialister hos partene i arbeidslivet før den utvides ytterligere.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at bevilgningene til etter- og videreutdanning holdes på minst dagens nivå i fremtidige forslag til statsbudsjett, og sikrer et fortsatt høyt antall plasser til etter- og videreutdanning for lærere.»

«Stortinget ber regjeringen gjøre det obligatorisk for kommuner å utarbeide kompetanseplaner for hver enkelt lærer og sikre at dette blir fulgt opp av skoleeierne. Kompetanseplanene skal tydelig omfatte hva hver enkelt trenger av kompetanse for å oppfylle gjeldende kompetansekrav, og ivareta skolens helhetlige kompetansebehov.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, viser til at det allerede i dagens lov er krav til at kommunene skal sikre riktig og nødvendig kompetanse og systematisk sikre kompetanseutvikling, jf. opplæringsloven § 10-8, som lyder:

«Skoleeigar har ansvar for å ha riktig og nødvendig kompetanse i verksemda. Skoleeigaren skal ha eit system som gir undervisningspersonale, skoleleiarar og personale med særoppgåver i skoleverket høve til nødvendig kompetanseutvikling, med sikte på å fornye og utvide den faglege og pedagogiske kunnskapen og å halde seg orienterte om og vere på høgde med utviklinga i skolen og samfunnet.»

Flertallet viser også til at skolene fra og med høsten 2015 har registrert antall lærere som ikke oppfyller kompetansekravene for undervisning i fagene engelsk, matematikk norsk, norsk tegnspråk og samisk, jf. Kompetanse for kvalitet – Strategi for videreutdanning for lærere og skoleledere frem mot 2025. Denne strategien slår fast at skoleeier skal ha en plan for kompetanseutvikling for sine ansatte, som viser hvordan kompetansekravene skal oppfylles. Flertallet vil også peke på at utvidelsen av ordningen med lærerspesialister har vært diskutert i en partssammensatt arbeidsgruppe for lærerspesialistpiloten.

Flertallet viser til at læreren er skolens viktigste ressurs, og at det derfor er viktig å sikre at alle elever har tilgang til gode og kvalifiserte lærere som kan se den enkelte elev og gi tilpasset opplæring.

Flertallet merker seg at forslagsstillerne peker på behovet for rekruttering av flere kvalifiserte lærere. Flertallet mener det er viktig at rekrutteringen til lærerutdanningene og yrket styrkes, og at utfordringene som forslagsstillerne peker på knyttet til å rekruttere nok kvalifiserte lærere, må tas på alvor. Samtidig er det viktig å se på tiltak regjeringspartiene har innført, som en god start i riktig retning. Veiledningsordningen for nytilsat-

te og nyutdannede og lærernormen er begge tiltak som virker positivt inn på å gjøre læreryrket mer attraktivt.

Flertallet viser til budsjettenigheten for statsbudsjettet 2019, hvor regjeringspartiene er enige om å øremerke midler til lærernormen som vil bidra til å sikre flere lærere. Flertallet understreker at målet med lærernormen er å sikre at alle elever i Norge har lik tilgang til lærerressursene, uavhengig av om de bor i en storby eller en bygd. Flertallet vil vise til en økning i lærertettheten skoleåret 2018–2019. I 2018 var det 1 045 flere lærerårsverk til undervisning sammenlignet med 2017–2018. Det er viktig at arbeidet med å sikre kvalifiserte lærere over hele landet fortsetter og forsterkes. Flertallet understreker viktigheten av at kommunene i større grad tar i bruk virkemidlene de har tilgjengelig for å rekruttere kvalifiserte lærere. Flertallet viser til satsingen på desentralisert utdanning for å legge til rette for gode utdanningstilbud i hele landet. Flertallet vil også peke på budsjettenigheten mellom regjeringspartiene, hvor det fremgår at ingen kommuner skal tape på innføring av normen.

Lærerutdanning

Flertallet vil fremheve at en av de fremste prioriteringene for disse partiene har vært å satse på innholdet i skolen, og spesielt lærerne. Flertallet har som mål at alle elever skal møte kvalifiserte og faglig dyktige lærere, og vil fremheve læreren som den viktigste ressursen i norsk skole. Forskning viser at lærerens kompetanse og relasjon til den enkelte elev er de største enkeltfaktorene for å sikre en god skole for alle. Det er viktig å sikre at alle elever har tilgang til gode og kvalifiserte lærere som kan se den enkelte elev og gi tilpasset opplæring. Det er viktig med gode og solide lærerutdanninger og at læreryrket oppleves som attraktivt og faglig utviklende for å sikre god og stabil rekruttering av lærere over tid. Nettopp derfor har regjeringspartiene de siste fem årene igangsatt flere tiltak som skal sikre nettopp dette.

Flertallet viser til at det er disse partiene som har innført nye femårige masterutdanninger for grunnskolelærere, som profesjonen selv har ønsket seg. Dette gir nyutdannede lærere høyere startlønn – etter 2018-tariff utgjør differansen ca. 70 000 kroner. Masterutdanning har høyere status og er attraktiv for flere.

Flertallet har et ønske om at flere av de som jobber i skolen, får anledning til å kvalifisere seg. Flertallet viser til at Utdanningsdirektoratet, i samarbeid med Nord universitet og Universitetet i Tromsø, har fått i oppgave å utvikle modeller for dette.

Flertallet mener det er behov for flere lærere på 1.–4. trinn. Derfor mener flertallet det er positivt at regjeringen vil gjøre det mulig for flere lærere som har godkjent lærerutdanning for høyere trinn, å kvalifisere seg til å undervise på 1.–4. trinn. Flertallet viser til at det er innvilget midler til at Universitetet i Sørøst-Norge,

i samarbeid med Universitets- og høyskolerådet, kan prøve ut en ny ordning som vil gi lærere mulighet til å få «dobbel kompetanse» og dermed mulighet til å under- vise på alle trinn i grunnskolen.

Flertallet mener det er avgjørende at vi lykkes med å rekruttere flere studenter til lærerutdanningene fremover, og dette er en utfordring som disse partiene tar på alvor. Flertallet mener at vi er bedre tjent med andre rekrutteringstiltak enn en nasjonal rekrutteringskampanje. Det er lærerutdanningsinstitusjonene og skoleeiere som har best kjennskap til lokale forhold, og det er også disse som har hovedansvaret for å rekruttere til utdanningen og yrket. Flertallet viser til budsjettforlikene mellom de fire partiene de siste årene, hvor det har vært bevilget midler til ulike rekrutteringstiltak i samarbeid med lærerutdanningsinstitusjoner. Målet er å bidra til at flere søker seg til lærerutdanningene, og til samarbeid mellom lærerutdanningsinstitusjoner og lokale skoleeiere for å heve kvaliteten i praksisstudiet og relasjonsbygging mellom lærerutdanninger, skoleeiere og studenter. Flertallet viser videre til at det er bevilget midler rettet mot rekruttering av menn og lærere med innvandrerbakgrunn.

Flertallet viser til at vi har innført flere ordninger for sletting av studielån for lærere. Studenter som på normert tid fullfører femårig grunnskolelærerutdanning for trinn 5–10 eller lektorutdanning for trinn 8–13, kan få slettet 51 000 kroner av studielånet hvis de jobber som lærere i tre av de første seks årene etter fullført utdanning. De som gjennomfører femårig grunnskolelærerutdanning for trinn 1–7 på normert tid, får på samme vilkår slettet 106 000 kroner av studielånet. I tillegg vil studenter som har fullført én av de tre utdanningene, uavhengig av tidsbruk, og som jobber som lærer i Nordland, Troms eller Finnmark tre av de første seks årene, få slettet 55 000 kroner av lånet. Ordningen skal bidra både til rekruttering, til økt gjennomføring og til at nyutdannede lærere tar jobb i skolen.

Flertallet mener at flere av disse partienes tiltak bidrar til å bygge opp flere gode profesjonsfellesskap på skolene rundt om i landet. Flertallet mener et godt profesjonsfellesskap, høy kompetanse og god skoleledelse er viktig for å rekruttere og beholde nyutdannede i skolen.

Flertallet mener summen av disse tiltakene er viktig for å sikre både økt rekruttering til lærerutdanningene og at flere lærere blir i klasserommet. Flertallet viser for øvrig til disse partienes merknader i Innst. 113 S (2017–2018).

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil også erstatte regjeringens firerkrav i matematikk for opptak til grunnskolelærerutdanningen med bredere og mer treffsikre opptakskrav som sik-

rer at lærerstudenter har faglig kompetanse. For eksempel viser oppdaterte tall presentert av Pedagogstudentene at en ordning der man kommer inn med dagens krav eller minst 40 skolepoeng, samt minst 3 i norsk og 3 i matte, ville gitt 472 flere kvalifiserte søkere til lærerutdanningen bare i 2018.

Disse medlemmer viser til representantforslaget og fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen erstatte firerkravet i matematikk for opptak til grunnskolelærerutdanningen med bredere og mer treffsikre opptakskrav som sikrer at lærerstudenter har tilstrekkelig faglig kompetanse, for eksempel krav om snittkarakter.»

Disse medlemmer viser til at en desentralisert universitets- og høyskolestruktur har vist seg å være avgjørende for å sikre alle deler av landet tilgang på kvalifisert arbeidskraft som utfører tjenester nær folk, som sykepleiere og lærere. Rekrutteringssituasjonen er alvorlig for skolen generelt og for skoler i distriktene spesielt. Årlig legges det ned mange skoler i distriktskommuner. Disse medlemmer mener faren er at dette vil øke dersom skolene ikke greier å tiltrekke seg kvalifiserte lærere.

Disse medlemmer viser til at lærermangelen er spesielt alvorlig i Nord-Norge. Grunnskolestatistikken for 2017 viste at i 20 pst. av kommunene i Nord-Norge var det mer enn 20 pst. ufaglærte; i sju kommuner var det mer enn 30 pst. Dessverre er det sammenfallende med at det også er her det er vanskeligst å fylle opp studieplassene i lærerutdanningen, selv etter at institusjonene har redusert antall plasser sammenlignet med foregående studieår.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at et av de viktigste tiltakene for å bøte på lærermangelen i distriktene er å tilby lærerutdanning i distriktene. Samtidig har en allerede sett en delvis dekomponering av tilbudene på de mindre campusene i Nord-Norge. Disse medlemmer vil påpeke at det, stikk i strid med lovnadene fra regjering og stortingsflertallet da strukturreformen i høyere utdanning ble vedtatt, nå pågår utredninger og diskusjoner om hvilke fagtilbud som skal finnes på hvilke studiesteder.

Disse medlemmer er derfor svært bekymret for konsekvensene av en eventuell reduksjon i antall studiesteder med lærerutdanning og frykter at en sentralisering av studiestedene vil forsterke lærermangelen og være til hinder for at voksne uten formell kompetanse som arbeider i skolen, kan ta lærerutdanning.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti vil vise til Universitet og Høyskolerådets høringsinnspill, der de foreslår følgende:

«En prøveordning med alternativt opptakskriterium for søkere til lærerutdanningene, hvor en høy gjennomsnittskarakter (og dermed breddekompetanse) kan trumfe 4-kravet i matematikk. Et eksempel kan være at det for opptak kreves et snitt på minst 40 skolepoeng for de som har minst 3 i matematikk. UHR-Lærerutdanning har også diskutert muligheten for å gi to tilleggspoeng for mannlige søkere til GLU 1-7, hvor menn er kraftig underrepresentert. Begge disse tiltakene vil øke antallet kvalifiserte søkere på GLU 1-7 uten altfor store systemomlegginger.»

Ifølge beregninger fra Pedagogstudenten ville et slikt opptakskrav gitt mellom 470 og nesten 600 flere lærerstudenter i 2018. Dette medlem mener derfor forslaget om en prøveordning med alternativt opptakskriterium er et konstruktivt innspill og forhåpentligvis et mulig kompromissforslag. Dette medlem støtter også forslaget om å gi tilleggspoeng for mannlige søkere til GLU 1–7.

På denne bakgrunn fremmer dette medlem følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen innføre en prøveordning med alternativt opptakskriterium for søkere til lærerutdanningene, slik at søkere med 40 skolepoeng og over fritas fra kravet om minimum karakteren 4 i matematikk fra videregående opplæring.»

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om at det skal gis to tilleggspoeng for mannlige søkere til grunnskolelærerutdanningen for trinn 1–7.»

«Stortinget ber regjeringen på egnet måte komme tilbake til Stortinget med forslag om å utvide stipendordningene og utvide området for nedskrivning av studielån etter fullført lærerutdanning.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, viser til at Sosialistisk Venstreparti i Innst. 12 S (2016–2017) stilte seg «undrende til denne bruken av fullføringsbonus for lærerstudenter og viser til at verken Norsk studentorganisasjon eller Pedagogstudentene ønsker en slik ordning». Flertallet registrerer at Sosialistisk Venstreparti nå i stedet foreslår en utvidelse av ordningen til flere områder. Flertallet har merket seg at ordningen har vært gjenstand for oppmerksomhet også blant søkere til lærerutdanningen, og at dette kan være en av årsakene til at søkertallene går opp.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil vise til Pedagogstudentenes høringsinnspill om viktigheten av å øke kvaliteten på praksisdelen av lærerutdanningen for å redusere frafallet. Disse medlemmer er enige i at praksislærernes formelle veilederkompetanse er en

viktig kvalitetsindikator, og at det derfor vil være nyttig å få en nasjonal oversikt over kompetansen til norske praksislærere. På bakgrunn av dette informasjonsgrunnlaget vil man så kunne gjøre en vurdering om mer omfattende tiltak for å løfte denne kompetansen vil være et godt virkemiddel for å senke frafallet i lærerutdanningene og slik få flere lærere på sikt.

På denne bakgrunn fremmer derfor disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at det lages en nasjonal oversikt over kompetansen til praksislærerne i Norge.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet mener det er behov for flere virkemidler som kan bidra til mer fleksibilitet i møte med utfordringen det er å få nok kvalifiserte lærere på 1.–4. trinn. Dagens inndeling i lærerutdanningen på 5.–10. trinn og 1.–7. trinn kan i noen tilfeller oppleves lite fleksibel. Disse medlemmer mener det kan være behov for en evaluering av inndelingen med mål om å kunne oppnå større fleksibilitet for at lærere kan undervise i hele grunnskolen.

Disse medlemmer viser til at Norge har behov for betydelig flere lærere i fremtiden, og at rekruttering til læreryrket må være høyt prioritert fremover. Disse medlemmer viser til at det i 2016 var en nedgang i antallet kvalifiserte søkere til lærerutdanningen på nesten 4 pst., og at 550 studieplasser stod tomme, noe som er en dobling fra før karakterkravet ble innført. I 2017 sto omtrent 23 pst. av alle studieplasser for lærerutdanningen for 1.–7. trinn tomme.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, mener det er behov for flere virkemidler som kan bidra til mer fleksibilitet i møte med utfordringen det er å få nok kvalifiserte lærere på 1.–4. trinn, og merker seg at det på sikt er et overskudd av andre lærere. Flertallet ser positivt på ulike tiltak som vil bidra til fleksibilitet og gi flere lærere i skolen den nødvendige kompetanse til å undervise de yngste barna i skolen, som blant annet trenger god begynneropplæring.

Veiledningsordning

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, viser til de vedtatte nasjonale rammene for veiledning som ett av flere gode tiltak som vil bidra til å bedre overgangen mellom studier og jobb for nyutdannede nytilsatte grunnskolelærere og beholde lærere i skolen. Flertallet viser til budsjettforliket for 2019, hvor det ble øremerket 60 mill. kroner til veiledningsordningen for nyansatte nyutdannede. Flertallet viser til høringsinnspillet fra Pedagogstudentene,

som løfter frem den avgjørende forskjellen på å være nyutdannet med og uten veileder. Flertallet er bekymret over det store praksissjokket mange nyutdannede opplever når de starter i ny jobb, og ser derfor frem til at den faglige veilederen som skal utarbeides av Utdanningsdirektoratet, foreligger, og at veiledningsordningen nå implementeres gjennom de prinsipper partene har blitt enige om. Flertallet viser til at det skal være dialog mellom Kunnskapsdepartementet og partene som har samarbeidet om å utforme nasjonale rammer for veiledningsordningen, om resultatene og videre oppfølging. Det skal også gjennomføres en kvantitativ og kvalitativ evaluering, og det skal leveres delrapporter og en sluttrapport. Flertallet har derfor stor tro på at dette tiltaket vil bidra til god veiledning av nyutdannede, nytilsatte lærere, og mener derfor at det ikke er hensiktsmessig å regulere dette gjennom lov eller forskrift nå.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil særlig trekke fram høringsinnspillene fra Foreldreutvalget for grunnskolen (FUG) og Pedagogstudentene i Utdanningsforbundet, der det ble uttrykt bekymring for «praksissjokket» som medfører at 16 pst. av lærerne slutter i skolen i løpet av de fem første årene (GNIST-rapporten 2016). I høringsinnspillet fra Utdanningsforbundet pekes det også på at de første årene i yrket er spesielt viktige ettersom dette er en kritisk fase der mange nye lærere faller fra. Disse medlemmer er svært tilfreds med at et enstemmig Storting vedtok at det skulle utformes nasjonale rammer for en veiledningsordning for nyutdannede lærere som ivaretar at alle nytilsatte omfattes av ordningen.

Disse medlemmer mener det er svært viktig at veiledning nå raskt gjøres gjeldende for alle nyutdannede og nytilsatte lærere, og at arbeidet umiddelbart følges opp av både partene og utdanningsmyndighetene på alle nivåer. Gitt den lave andelen som fram til nå har mottatt veiledning, mener disse medlemmer det er nødvendig å få en oppdatert oversikt over omfanget av veiledning for å sikre at avtalen overholdes.

På denne bakgrunn foreslår disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget på egnet måte, og senest i forbindelse med statsbudsjettet for 2020, med en status for omfanget av veiledning av nyutdannede, nytilsatte lærere og oppfølgingen av avtalen om nasjonale rammer for veiledning.»

Disse medlemmer frykter i likhet med flere av organisasjonene som ga innspill i høringen, deriblant Skolenes landsforbund, at avtalen ikke er forpliktende nok for kommunene og således ikke kommer alle nyt-

dannede lærere til gode. Tidligere evaluering (Rambøll 2016) viste at kun seks av ti lærere fikk tilbud om veiledning. Det var også bakgrunnen for at Stortinget ba regjeringen utarbeide nasjonale rammer for ordningen. Disse medlemmer mener derfor at en forskriftsfesting av veiledningsordning er nødvendig for å sikre at Stortingets intensjon om at veiledningsordningen skal omfatte alle nytilsatte, blir fulgt opp i tilstrekkelig grad.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen forskriftsfeste den nasjonale veiledningsordningen for nyutdannede lærere.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet vil påpeke at hverdagen i barnehagen og skolen krever kompetanse som ikke kan utvikles gjennom utdanning alene, og har merket seg at nyutdannede som mottar veiledning, er mer positive i vurderingen av sitt første yrkesår enn de som ikke har fått veiledning. Et tillitsbasert forhold mellom veileder og nyutdannet, avsett tid til veiledning, jevnlig møter og veileders kompetanse er suksessfaktorer som trekkes frem av både nyutdannede og veiledere.

Disse medlemmer vil understreke at ansvaret for å ivareta nyutdannede og nytilsatte lærere ligger lokalt hos arbeidsgiver, jf. arbeidsmiljøloven § 4-2, opplæringsloven § 10-8 og friskoleloven § 5-2 andre ledd bokstav i.

Disse medlemmer viser til at partene i den inngåtte avtalen om nasjonale rammer for veiledning har forpliktet seg til at alle nyutdannede, nytilsatte lærere skal få en god overgang fra utdanning til yrke gjennom likeverdige tilbud om veiledning av god kvalitet, og at prinsippene for dette er fastsatt i den avtalen som partene har inngått. Disse medlemmer er kjent med at avtalen er gjort gjeldende fra 10. september 2018 med varighet til 31. juli 2021.

Disse medlemmer viser for øvrig til punktet i dokumentet som stadfester at etterlevelsen av veiledningsordningen, og utviklingen når det gjelder omfang og kvalitet på veiledningen, skal evalueres. Partene skal sammen vurdere om de tre elementene i de nasjonale rammene fungerer slik at alle nyutdannede, nytilsatte lærere får veiledning, eller om nasjonale rammer må omfatte flere eller andre tiltak.

Disse medlemmer viser til høringsinnspillet fra pedagogstudentene i Utdanningsforbundet, som løfter frem den avgjørende forskjellen på å være nyutdannet med og uten veileder. Disse medlemmer er bekymret over det store praksissjokket mange nyutdannede opplever når de starter i ny jobb, og ser derfor frem til at veiledningsordningen nå implementeres gjennom de prinsipper partene har blitt enige om.

Kompetansekrav for lærere

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil vise til at de nyeste tallene fra Utdanningsdirektoratet (GSI-statistikken 2018/19) viser at undervisningspersonalet som ikke oppfyller kompetansekravene for tilsetting, fortsetter å øke. I 2013/14 var det 3,24 pst. som ikke tilfredsstilte kravene, i 2017 var tallet 4,4 pst. og i 2018 har tallet økt til 4,53 pst. Dette tilsvarer en prosentvis økning på om lag 40 pst. under den borgerlige regjeringen. En samlet sektor deler disse partienes bekymring for en slik utvikling, og disse medlemmer vil vise til den omfattende støtten som framkom under den åpne komitehøringen.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endring av opplæringslova og friskolelova slik at det gjeninnføres et unntak fra kompetansekravet i undervisningsfag for allmennlærere som oppfyller kravene for å bli ansatt i undervisningsstilling, inkludert allmennlærere som har påbegynt utdanningen før 1. januar 2014.»

«Stortinget ber regjeringen gjennomføre et kompetanseløft for ukvalifiserte som underviser i skolen.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig folkeparti, vil vise til at det har vært en vekst i utdanningspersonale som ikke oppfyller kompetansekravene for tilsetting i flere år, og vil peke på at regjeringen har tatt denne utfordringen på alvor. Flertallet gleder seg over at innføringen av lærernormen ga flere lærere i skolen og ikke den betydelige økningen i andelen ukvalifiserte som flere fryktet.

Tillitsreform

Flertallet viser til at disse partiene har foretatt flere grep for å sikre økt profesjonell handlefrihet for lærerprofesjonen de siste fem årene. Flertallet mener at fagfornyelsen er en viktig tillitsreform, hvor utviklingen av de nye læreplanene og støtteressursene skjer i nært samarbeid med sektoren. En slik åpen og faglig prosess er et viktig bidrag til å styrke lærerprofesjonen. Fagfornyelsen har som mål å styrke elevenes faglige forståelse gjennom å utvikle mindre omfangsrike læreplaner, gjøre en prioritering og oppdatering av fagenes innhold og legge bedre til rette for dybdelæring. Læreplanverkets Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen ivaretar lærernes mulighet til og ansvar for å gjøre profesjonelle vurderinger basert på faglighet. Flertallet mener at den nye forskriften Overordnet del har bidratt til en viktig klargjøring av lærerprofesjonens frihet til å utøve faglige skjønn, og understreker at forskriften vil forplikte både skoleeier, skoleleder og lærerne.

Flertallet viser til at tillit, ansvar og profesjonelt handlingsrom for lærerprofesjonen skal ivaretas i arbeidet med fagfornyelsen, revidering av opplæringslova og i forpliktelsene som er gitt i Overordnet del og i regelverket for øvrig. Flertallet mener dette er konkrete eksempler på at disse partiene har gjennomført og igangsatt flere viktige prosesser for økt tillit og økt profesjonelt handlingsrom.

Flertallet viser til at disse partiene har tatt flere initiativ for å bli kvitt tidstyver i norsk skole de siste årene. Regjeringen og KS etablerte et felles prosjekt i 2014 for å avdekke og redusere omfanget av dokumentasjon og rapportering på alle nivåer i skolen. Regjeringen har blant annet forenklet rapporteringen i Grunnskolens Informasjonssystem (GSI), endret vurderingsforskriften og redusert kravet til skriftlig undervisningsvurdering. Flertallet viser videre til at kravene til skriftlig dokumentasjon i forbindelse med felles nasjonalt tilsyn er gjennomgått og forenklet. Videre er de obligatoriske kartleggingsprøvene i lesing og regning på Vg1 omgjort til frivillige læringsstøttende prøver. Flertallet mener det er viktig at regjeringen fortsetter med en gjennomgang av nasjonale krav til rapportering og dokumentasjon i tråd med vedtaket som ble fattet i forbindelse med behandling av Dokument 8:194 S (2017–2018), jf. Innst. 378 S (2017–2018). Flertallet viser for øvrig til merknadene i den innstillingen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil vise til rapporten «Lærerrollen. Et kunnskapsgrunnlag», utarbeidet for Kunnskapsdepartementet av en ekspertgruppe i 2016. Rapporten framhevet behovet for å endre målene skolene styres etter, og måten det gjøres på. Rapporten tar utgangspunkt i at lærerne opplever mistillit basert på mer detaljstyring og økt kontroll, og dette fører til ensretting av undervisningen og et smalt kunnskapssyn. PISA-rangeringer og nasjonale prøver er del av dette. Disse medlemmer mener at i en skole der alle elever opplever mestring, og der undervisningen ivaretar det brede kunnskapssynet, må vi gjenreise den profesjonelle lærerrollen. Disse medlemmer mener at det i samarbeid med sektoren bør utarbeides en tillitsreform i skolen. Vi kan ikke bygge styringen på kontroll og mistillit, men må utvikle et kvalitetsvurderingssystem som fremmer elevenes læring, som bygger på tillit og øker det profesjonelle handlingsrommet. Disse medlemmer mener utdanningsmyndighetene nasjonalt må legge til rette for åpne, tillitsfulle prosesser mellom relevante aktører i skolesektoren, f.eks. lærere, skoleledere, skoleeiere og lærerutdanningene, for å utarbeide konkrete og forpliktende tiltak som støtter opp under profesjonsutvikling og fellesskap. Disse medlemmer mener dette er avgjøren-

de for at flere lærere velger å stå lenger i jobb, og for å hente tilbake lærere fra den såkalte «reservestyrken».

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen iverksette målrettede tiltak for å få tilbake reservestyrken av lærere som jobber utenfor skoleverket, blant annet ved å innføre en til-litsreform i skolen som sørger for at det totale omfanget av kartlegginger, målinger, rapportering og dokumentasjonskrav på nasjonalt og lokalt nivå reduseres, slik at lærernes tid til eleven og lærernes handlingsrom ivaretas.»

Lønns- og arbeidsvilkår

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, viser til at det er et viktig prinsipp at det er kommunene som har arbeidsgiveransvar for lærere, og at man med dette ikke skal overføre forhandlingsansvaret til staten.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti vil vise til at det lenge har vært et politisk mål at den norske offentlige skolen skal tilby alle elever en likeverdig opplæring. Forskning viser dessverre at norsk skole ikke evner å gi et likeverdig opplæringstilbud til alle elever, og at både omfang og kvalitet på tilbudet varierer stort. Det er komplekse årsaker til at skolene ikke i stor nok grad lykkes i dette arbeidet. Ikke minst vet vi at noen kommuner og landsdeler har store utfordringer med å få tak i kvalifiserte lærere. Skal alle elever gis like gode muligheter til å nå sitt læringspotensial, mener dette medlem at nasjonale utdanningsmyndigheter må bruke og utvide sitt virkemiddelapparat, også når det kommer til lønns- og arbeidsvilkår for lærere og skoleledere. Flere kvalifiserte lærere, skoleledere og god skolefaglig kompetanse hos skoleeiere er etter dette medlems syn en viktig forutsetning for en god skole med høy kvalitet. Å sørge for gode lønns- og arbeidsvilkår er ett av flere virkemidler for å kunne rekruttere og beholde kvalifisert arbeidskraft. Dette medlem vil vise til at lærerne i skoleverket har hatt en langt lavere lønnsutvikling enn resten av samfunnet, og med det har fått et stadig lavere lønnsnivå sammenlignet med andre tilsvarende yrkesgrupper. For at flere kvalifiserte lærere og ledere skal ønske å bli værende i jobben, og mange nye skal ønske seg inn i læreryrket, mener dette medlem at lønnsvilkårene må forbedres. Handlingsrommet som allerede finnes i avtaleverket og som kan brukes til å heve lærernes lønnsnivå, må utnyttes. Tilbud om et engangsbeløp til nye lærere som vil ta en lærerstilling i den aktuelle kommunen/skolen, kan også være et effektivt virkemiddel. Det må også stilles krav til at arbeidsgiver mer aktivt må bruke lønn for å rekruttere og beholde kvalifiserte lærere framfor å tilsette ukvalifiserte.

Dette medlem vil understreke at tiltak som berører lærernes lønns- og arbeidsvilkår, må skje i samarbeid med partene i arbeidslivet og i tråd med gjeldende tariffavtaler. De nasjonale utdanningsmyndighetens rolle som pådriver og initiativtaker for å nå nasjonale utdanningspolitiske mål vil under slike forutsetninger være en støtte, og ikke en trussel mot det etablerte trepartssystemet. Dette medlem vil vise til kunnskaps- og integreringsministerens vurdering av Sosialistisk Venstreparti sitt forslag nr. 10, der han skriver:

«Regjeringen viser til at det er opp til partene selv å utforme og ta i bruk avtaleverket, slik at det sikrer nødvendig kompetanse i skoleverket. Denne regjeringen har tiltro til at kommuner og fylkeskommuner, som skoleeiere og arbeidsgivere, er seg sitt ansvar bevisst og bruker det lokale handlingsrommet til å styrke og utvikle skolen.»

Dette medlem vil påpeke at dette står i sterk kontrast til regjeringens beslutning om å gi ekstra lønnsmidler til lærerspesialistene uten at dette har vært forankret hos partene. Flere av lærerorganisasjonene har kritisert dette. Blant annet har Skolenes landsforbund uttalt at det bryter med tariffavtalen til lærerne. Dette medlem er enig i denne kritikken og stiller seg samtidig undrende til departementets negative vurdering av Sosialistisk Venstrepartis forslag om «å be regjeringen oppfordre partene til å ta i bruk handlingsrommet i avtaleverket om å heve lærernes lønnsnivå og i samarbeid med partene utforme en forpliktende tiltaksplan for hva staten kan bidra med». Det er tilsynelatende ikke manglende vilje til å bruke lønnsmidler tilsvarende 122 mill. kroner for å heve lønnen til lærerspesialistene, men samarbeidet med partene som er regjeringens egentlige motstand.

Dette medlem har merket seg KS sitt høringsinnspill, der de skriver at:

«Lokalt kan man velge å avlønne høyere enn den tariffestede minimumsavlønningen, dersom for eksempel rekrutteringsutfordringer tilsier dette. Dette handlingsrommet bruker kommuner og fylkeskommuner i stor grad, både for lærere, sykepleiere og for andre arbeidstakergrupper det lokalt er vanskelig å rekruttere.»

Dette medlem vil vise til statistikken pr. 1. desember 2017 i PAI (lønns- og personaldata i KS), som ifølge utregninger fra Utdanningsforbundet viser at kommunene i langt mindre grad bruker det lokale handlingsrommet til å gi høyere lønn for å rekruttere kvalifiserte lærere enn hva tilfellet er for andre viktige stillinger i det kommunale velferdstilbudet, eksempelvis sykepleiere. Funnene viser at nær halvparten (45 pst.) av nyansatte sykepleiere med 0 års ansiennitet har 20 000 kroner eller mer ut over grunnlønnen, mens bare 3–5 pst. av nyansatte med 0 års ansiennitet i undervis-

ningsstillinger har 20 000 kroner eller mer ut over grunnlønn. Dette medlem mener det er nærliggende å tro at fordi kommunene kan ansette ukvalifiserte lærere når det ikke finnes kvalifiserte, er det mindre aktuelt å bruke lønn som rekruttering for undervisningsstillinger enn for sykepleierstillinger, der det er krav om kvalifikasjoner. Dette medlem vil vise til anmodningsvedtak 774, 7. juni 2017, der et samlet storting har bedt regjeringen utrede om det er behov for å beskytte lærertittelen, og at departementet i Prop. 1 S (2018–2019) skriver at de vil se nærmere på spørsmålet og komme tilbake til Stortinget på egnet måte. Dette medlem er kritisk til at regjeringen skyver oppfølgingen av Stortingets vedtak ut i tid, noe som dessverre bekrefter denne regjeringens manglende evne og vilje til å prioritere arbeidet med å rekruttere nok kvalifiserte lærere.

På denne bakgrunn fremmer dette medlem følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vurdere å overføre forhandlingsansvaret for lærere fra kommune til stat.»

«Stortinget ber regjeringen oppfordre kommunene til aktivt å ta i bruk handlingsrommet for å heve lærernes lønnsnivå, og i samarbeid med partene utforme en plan for å rekruttere og beholde lærere i skolen.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen, i samarbeid med partene, sørge for at skoleeier og skoleledelsen tar i bruk attraktive seniortiltak for at lærere skal kunne stå lenger i jobb.»

Lærertetthet i videregående skole

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, viser til regjeringens betydelige innsats for å øke gjennomføringen av videregående skole, inkludert Prosjekt for bedre gjennomføring, Lied-utvalget som vurderer kvaliteten og strukturen i videregående opplæring, samt et betydelig løft for kompetanse gjennom videreutdanning av lærere. Flertallet merker seg at gjennomføringen i videregående skole øker, og finner det ekstra gledelig at gjennomføringen øker mest blant ungdom som har et krevende utgangspunkt med for eksempel innvandrerbakgrunn. Flertallet viser til at videregående opplæring varierer med hensyn til fag, programfag, linjer og lokale forhold, og at en felles lærertetthetsnorm vil være lite hensiktsmessig, men at tiltak slik som regjeringen har igangsatt med flere lærerplasser og økt tilgang på skolehelsetjeneste, kan bidra til at flere ungdommer lykkes.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti er opptatt av at det er sammenheng mellom rammevilkår, pedagogisk arbeid og elevers læring, utvikling og dannelse. Disse medlemmer mener at økt lærertetthet er viktig i hele grunnopplæringen. Fra fallet i videregående skole, særlig for gutter på yrkesfag, er altfor høyt. Ungdata-undersøkelsen viser dessuten et sterkt økende antall ungdommer, både jenter og gutter, som sliter med skolerelatert stress og udefinerte psykiske og fysiske helseplager. Flere kvalifiserte lærere med tid til å se og følge opp hver enkelt ungdom er etter disse medlemmers syn et viktig tiltak for å sikre alle ungdommer et likeverdig og godt opplæringstilbud, uavhengig av hvor de går på skole eller hvilke forutsetninger og behov de har.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti vil vise til at det ifølge Utdanningsforbundet (Temanotat 5/2017) er en differanse mellom det fylket som bruker mest per elev, og det som bruker minst, på om lag 20 000 kroner per elev i yrkesfaglige utdanningsprogram og om lag 15 000 kroner per elev i studieforbereende utdanningsprogram. Videre vil dette medlem også vise til rapporten «Faktisk gruppestørrelse i barnehagene, grunnskolen og i videregående opplæring» (Rambøll 2018), som viser at det er variasjoner i lærertettheten mellom og innenfor ulike studieretninger. Den gjennomsnittlige gruppestørrelsen er f.eks. størst innenfor Vg1 studiespesialisering med 23,7 elever pr. lærer. Det mest vanlige innenfor yrkesfagene er at læreren har ansvar for inntil 12 eller 15 elever. Samtidig er det verdt å merke seg at andelen undervisningssituasjoner der læreren har ansvar for 16 elever eller flere også er betydelig. I over halvparten av undervisningssituasjonene ved Vg1 studiespesialisering er antallet elever per lærer 25 eller flere. I 36 pst. av situasjonene har læreren ansvar for 28 elever eller flere. Dette medlem mener slike variasjoner i skolenes økonomiske handlingsrom og gruppestørrelse er uakseptabel og er eksempler på at elevene i videregående opplæring ikke får det likeverdige opplæringstilbudet som de har krav på.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til representantforslaget og fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede en nasjonal norm for økt lærertetthet for videregående opplæring.»

Yrkesfaglærere

Komiteen vil vise til at det i Norge i dag er stor mangel på kvalifiserte yrkesfaglærere, og at behovet for flere yrkesfaglærere vil fortsette å øke framover. Komiteen mener yrkesfaglærerutdanningen må styrkes. Be-

hovet for fleksibilitet for den enkelte og tilgang til en yrkesfaglig utdanning over hele landet er viktig for å kunne møte det lokale arbeidslivets kompetansebehov og sikre kvalifisert arbeidskraft i det kommunale velferdstilbudet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, vil understreke betydningen av godt kvalifiserte yrkesfaglærere for en god yrkesfagutdanning. Flertallet viser til at de siste årene har blitt satset på desentralisert yrkesfaglærerutdanning, og vil trekke frem forliket for 2019, der disse medlemmer støttet etableringen av et senter for yrkesfag ved Universitetet i Agder. Flertallet mener det er positivt med flere slike nye etableringer, og vil trekke frem bevilgningen på 10 mill. kroner som regjeringspartiene bevilget til desentralisert yrkesfaglærerutdanning ved Nasjonalt senter for yrkesfag på OsloMet. Flertallet mener OsloMet spiller en viktig rolle i å utvikle og drifte desentralisert yrkesfaglærerutdanning.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen styrke og utvikle det desentraliserte yrkesfaglærerutdanningstilbudet og på den måten sørge for et likeverdig, fleksibelt og tilgjengelig utdanningstilbud over hele landet.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen gjennomføre en nasjonal rekrutteringskampanje spesielt rettet mot å rekruttere flere menn, og stimulere til lokalt rekrutteringsarbeid rettet mot lærerstudenter i siste del av utdanningen.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen opprette en ordning med nasjonale søknadsmidler som skoleledere kan søke om for å drive lokale utviklingsprosjekter for å rekruttere flere lærere til skolene, som for eksempel ekstra lønns-tiltak eller belønning for flere faste ansettelser.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen forankre ordningen med lærerspesialister hos partene i arbeidslivet før den utvides ytterligere.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen erstatte firerkravet i matematikk for opptak til grunnskolelærerutdanningen med bredere og mer treffsikre opptakskrav som sikrer at lærerstudenter har tilstrekkelig faglig kompetanse, for eksempel krav om snittkarakter.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget på egnet måte, og senest i forbindelse med statsbudsjettet for 2020, med en status for omfanget av veiledning av nyutdannede, nytilsatte lærere og oppfølging av avtalen om nasjonale rammer for veiledning.

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen forskriftsfeste den nasjonale veiledningsordningen for nyutdannede lærere.

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endring av opplæringslova og friskolelova slik at det gjeninnføres et unntak fra kompetansekravet i undervisningsfag for allmennlærere som oppfyllte kravene for å bli ansatt i undervisningsstilling, inkludert allmennlærere som har påbegynt utdanningen før 1. januar 2014.

Forslag 8

Stortinget ber regjeringen gjennomføre et kompetanseløft for ukvalifiserte som underviser i skolen.

Forslag 9

Stortinget ber regjeringen iverksette målrettede tiltak for å få tilbake reservestyrken av lærere som jobber utenfor skoleverket, blant annet ved å innføre en tillitsreform i skolen som sørger for at det totale omfanget av kartlegginger, målinger, rapportering og dokumentasjonskrav på nasjonalt og lokalt nivå reduseres, slik at lærernes tid til eleven og lærernes handlingsrom ivaretas.

Forslag 10

Stortinget ber regjeringen, i samarbeid med partene, sørge for at skoleeier og skoleledelsen tar i bruk attraktive seniortiltak for at lærere skal kunne stå lenger i jobb.

Forslag 11

Stortinget ber regjeringen styrke og utvikle det desentraliserte yrkesfaglærerutdanningstilbudet og på den måten sørge for et likeverdig, fleksibelt og tilgjengelig utdanningstilbud over hele landet.

Forslag fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti:*Forslag 12*

Stortinget ber regjeringen sørge for at bevilgningene til etter- og videreutdanning holdes på minst dagens nivå i fremtidige forslag til statsbudsjett, og sikrer et fortsatt høyt antall plasser til etter- og videreutdanning for lærere.

Forslag 13

Stortinget ber regjeringen gjøre det obligatorisk for kommuner å utarbeide kompetanseplaner for hver enkelt lærer og sikre at dette blir fulgt opp av skoleeierne. Kompetanseplanene skal tydelig omfatte hva hver enkelt trenger av kompetanse for å oppfylle gjeldende kompetansekrav, og ivareta skolens helhetlige kompetansebehov.

Forslag 14

Stortinget ber regjeringen sørge for at det lages en nasjonal oversikt over kompetansen til praksislærerne i Norge.

Forslag 15

Stortinget ber regjeringen utrede en nasjonal norm for økt lærertetthet for videregående opplæring.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:*Forslag 16*

Stortinget ber regjeringen innføre en prøveordning med alternativt opptakskriterium for søkere til lærerutdanningene, slik at søkere med 40 skolepoeng og over fritas fra kravet om minimum karakteren 4 i matematikk fra videregående opplæring.

Forslag 17

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om at det skal gis to tilleggspoeng for mannlige søkere til grunnskolelærerutdanningen for trinn 1–7.

Forslag 18

Stortinget ber regjeringen på egnet måte komme tilbake til Stortinget med forslag om å utvide stipendordningene og utvide området for nedskriving av studielån etter fullført lærerutdanning.

Forslag 19

Stortinget ber regjeringen vurdere å overføre forhandlingsansvaret for lærere fra kommune til stat.

Forslag 20

Stortinget ber regjeringen oppfordre kommunene til aktivt å ta i bruk handlingsrommet for å heve lærernes lønnsnivå, og i samarbeid med partene utforme en plan for å rekruttere og beholde lærere i skolen.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og råder Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:14 S (2018–2019) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken og Mona Fagerås om nasjonal satsing for flere lærere i skolen – vedtas ikke.

Oslo, i utdannings- og forskningskomiteen, den 5. februar 2019

Roy Steffensen

leder

Marit Knutsdatter Strand

ordfører

VEDLEGG**Brev fra Kunnskapsdepartementet v/statsråd Jan Tore Sanner til utdannings- og forskningskomiteen, datert 30. oktober 2018****Svar på Representantforslag Dokument 8:14 S (2017-2018) om nasjonal satsing for flere lærere i skolen**

Gode lærere er viktige for elevenes læring. Regjeringen jobber både for sikre nok lærere, men også for at vi skal få enda bedre lærere. For oss henger disse tingene sammen: en god skole og god lærerutdanning gjør både yrket og utdanningen attraktiv. Vi tror at en langsiktig satsing på kvalitet er det viktigste virkemidlet for å rekruttere lærere. Det er flere tydelige tegn på at vi er på rett vei: Søkertallene til lærerutdanningene går opp og norske elever har nå bedre resultater blant annet i de internasjonale undersøkelsene PISA og TIMSS, og flere fullfører og består videregående opplæring.

Fordi gode lærere er så viktig for elevenes læring er mangel på kvalifiserte lærere en alvorlig utfordring. Jeg er enig i med representantene at dette krever innsats, men jeg mener vi bør ha andre tiltak enn de som ligger i representantforslaget. Vi må ikke la tiltakene gå på bekostning av kvalitet i skolen. Det er allerede gjort mye, men sammen med universiteter, høyskoler, kommuner og relevante organisasjoner vil jeg vurdere om det er tiltak som bør styrkes og om vi må finne nye.

Forslaget fra representantene inneholder 13 punkter og mine kommentarer til det enkelte forslag følger nedenfor:

1 Stortinget ber regjeringen fjerne firerkravet i matematikk for opptak til grunnskolelærerutdanningen**2 Stortinget ber regjeringen i samarbeid med utdanningssektoren vurdere andre og mer egnede former for opptakskrav enn dagens opptakskrav til grunnskolelærerutdanningen**

Det er viktig med motiverte og gode lærerstudenter. Det er sammenheng mellom hva studentene kan når de begynner og hva de kan når de avslutter studiet. Dersom studentene har gode karakterer fra videregående skole, ser vi at de i større grad fullfører lærerutdanningen.

I Sundvollen-erklæringen 2013 var skjerping av karakterkrav i matematikk, norsk og engelsk et tiltak for å satse på lærerens kompetanse. I 2016 ble det innført karakterkrav 4 i matematikk for opptak til grunnskolelærer- og lektorutdanningene. Å skjerpe karakterkravene i flere fag er foreløpig ikke aktuelt, men vil kunne vurderes senere.

Opptakskravet til grunnskolelærerutdanning og lektorutdanning som ble innført i 2016 er 35 skolepoeng, karakteren 4 i fellesfaget matematikk (eventuelt bestått programfag i matematikk) og 3 i norsk.

Kritikere har fremhevet at norskerferdigheter er like viktig som matematikkerferdigheter, og argumenterer

derfor mot å sette krav til 4 i matematikk og ikke i norsk. Andre har vektlagt at mange skoleflinke elever kan ha et høyt antall skolepoeng uten å klare matematikkkravet. Det er imidlertid gode argumenter for å beholde dagens opptakskrav:

- Vi vet at lærerstudenter har slitt med matematikk i utdanningen. I en periode var det mye oppmerksomhet fordi mange studenter strøk i matematikk. Svake matematikkerferdigheter kan gjøre at flere faller fra lærerutdanningen. Det vil derfor være uheldig å gå bort fra et krav som skal sikre at de er i stand til å gjennomføre. Vi må vite at studentene har forutsetninger for å gjennomføre utdanningen. Karakterkravet gir et tydelig signal til de kommende studentene om at lærerstudiet er faglig krevende og at de må ha gode forkunnskaper for å ha gode muligheter til å fullføre. Karakterkravet er derfor en investering i at det uteksamineres flere lærere. Det er stadig flere søkere til utdanningene, og en stadig større andel møter kravet. Kravet ser derfor ikke ut til å ha en negativ effekt, tvert imot.
- Matematikk som undervisningsfag er obligatorisk i grunnskolelærer 1–7 (GLU 1-7). I grunnskolelærerutdanningen 5–10 (GLU 5-10) og lektorutdanning kan alle velge matematikk. Vi skal imidlertid ha enhetlige opptakskrav til lærerutdanning. Å fjerne matematikkkravet for GLU 5-10 og lektorutdanningen, og opprettholde det for GLU 1-7, kan svekke rekrutteringen til GLU 1–7. Det vil være uheldig fordi vi særlig vil ha behov på trinnene 1. til 4.
- Regning er en ferdighet som skal inngå i alle fag i skolen, altså uansett hvilket fag lærerstudenten velger å utdanne seg i. Det er ekstra viktig at lærerstudenter som ikke skal ha matematikk som en del av sin lærerutdanning, har et godt grunnlag i faget fra videregående.

Det er også innført muligheter for å bruke intervju ved opptak til lærerutdanningene, men søkerne må uansett oppfylle kravene nevnt over for å bli tatt opp.

3 Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endring av opplæringslova og friskolelova slik at det gjeninnføres et unntak fra kompetansekravet i undervisningsfag for allmennlærere som oppfylte kravene for å bli ansatt i undervisningsstilling, inkludert allmennlærere som har påbegynt utdanningen før 1. januar 2014

Kompetansekravene i undervisningsfag i grunnskolen ble endret høsten 2015. Det ble samtidig tatt inn i lo-

ven at de som har fullført allmennlærerutdanningen, og de som kunne tilsettes før 1. januar 2014, har dispensasjon fra kompetansekravene i undervisningsfag frem til 1. august 2025. I tiden frem til dette skal det være mulig for alle lærere som ønsker å undervise i fagene norsk, matematikk og engelsk også etter skoleåret 2024–2025, å ta nødvendig videreutdanning. Regjeringen har satt i gang kraftig satsing på videreutdanning. Siden 2015 har opp mot 16 700 lærere fått tilbud om videreutdanning i matematikk, engelsk og norsk, og de siste tre årene har mer enn 4 000 lærere i disse fagene fått tilbud hvert år.. Skoleeierne fikk ti år på seg for å oppfylle kravet, og må arbeide for dette gjennom planlegging, bevisst rekruttering og bruk av videreutdanningssystemet. Med det antallet lærere som får tilbud om videreutdanning ligger skoleeierne an til å oppfylle kompetansekravene innen 2025.

Det er godt dokumentert at lærernes kompetanse er av stor betydning for elevenes læring. Kravene sikrer at de som underviser elever i grunnskolen har relevant kompetanse i fagene de underviser i. At lærerne har riktig og tilstrekkelig kompetanse, er en forutsetning for at elevene skal få opplæring som har høy kvalitet. Regjeringen og flertallet på Stortinget har ønsket disse kompetansekravene og lagt til rette for overgangsordningen frem til august 2025. Nå er det fornuftig å gi skoleeierne og lærerne ro i denne saken, slik at det skapes forutsigbarhet for at skolene og de som arbeider der.

4 Stortinget ber regjeringen forskriftsfeste den nasjonale veiledningsordningen for nyutdannede lærere

Denne regjeringen er opptatt av at alle nyutdannede nytilsatte lærere skal få en god overgang fra utdanning til yrke, slik at de fortsetter å arbeide i barnehagen og skolen. Regjeringen følger opp Stortingets vedtak om i samarbeid med partene å utforme nasjonale rammer for en veiledningsordning for nyutdannede lærere. I dette arbeidet har Kunnskapsdepartementet i samarbeid med organisasjoner for barnehage, skole og høyere utdanning kommet til enighet om noen anbefalinger om veiledning av nyutdannede nytilsatte lærere.

Enigheten inkluderer om prinsipper og forpliktelser for veiledning av nyutdannede nytilsatte lærere i barnehage og skole. Sammen uttrykker vi ambisjoner for hvordan veiledning skal gjennomføres. Det anbefales både at det settes av tid til planlegging og gjennomføring av veiledningen, og at veiledningen skjer med en hyppighet og et omfang som bidrar til læring og utvikling. Aktørene har gjennom dette dokumentet forpliktet seg til å arbeide for forankring i egne organisasjoner, og støtte opp om ansvaret eiere og ledere i barnehage og skole har for veiledning av nyutdannede. Omfang og kvalitet av veiledning av nyutdannede skal evalueres. Vi vil ha dialog med aktørene underveis om resultatene og videre oppfølging.

Det finnes i dagens regelverk ingen plikt for skoleeier eller barnehageeier til å tilby nytilsatte lærere veiledning. Regelverket gir heller ikke den nytilsatte noen rett til veiledning. Forslagsstillerne ber om at det forskriftsfestes en nasjonal veiledningsordning for nyutdannede lærere. Dette forutsetter imidlertid et lovarbeid. Det finnes i dag ingen hjemmel i lovverket for forskriftsregler om dette.

Både arbeidsmiljøloven, opplæringsloven og friskoleloven inneholder imidlertid generelle formuleringer om arbeidsgivers ansvar for å ivareta arbeidstakerne. Ansvaret for å ivareta nyutdannede nytilsatte lærere, inkludert det å gi veiledning, ligger først og fremst lokalt.

Regjeringen kan ikke gå inn på tema som ligger til arbeidstidsforhandlingene mellom partene. Det har vært viktig for oss at prinsippene og de øvrige elementene i de nasjonale rammene skal gi rom for lokal tilpasning. Arbeidsgiver bør benytte det handlingsrommet som er fremforhandlet lokalt, til å lage gode veiledningsordninger. Avsatt tid eller andre forhold knyttet til veiledning kan også fremgå av den enkeltes arbeidskontrakt med sin arbeidsgiver.

Vi vet fra forskning at det er viktig at veiledningen holder god kvalitet. En lovpålagt plikt eller forskriftsfesting er ingen garanti for at veiledningen blir god. Anbefalingene vi gir i prinsippene sier mye om hva vi mener kjennetegner god veiledning, og vi tror derfor at dette vil gi mer retning for de som skal gi veiledningen i barnehager og skoler. I løpet av våren kommer Utdanningsdirektoratet dessuten med en faglig veileder som vil gå mer inn på tips og gode eksempler på hvordan gode veiledningsordninger kan utformes og gjennomføres lokalt. Det skal også utarbeides en faglig veileder og rammer for utdanningstilbud for veiledere, som en del av de nasjonale rammene.

På bakgrunn av dette, og at vi nå skal følge opp utviklingen rundt de ferske nasjonale rammene sammen med partene, mener vi at det ikke er hensiktsmessig å regulere veiledning av nyutdannede nytilsatte lærere gjennom lov eller forskrift nå.

5 Stortinget ber regjeringen gjennomføre en nasjonal rekrutteringskampanje og stimulere til lokalt rekrutteringsarbeid rettet mot lærerstudenter i siste del av utdanningen

Departementet har vurdert en nasjonal rekrutteringskampanje, men har konkludert med at vi er bedre tjent med en annen type satsing. Gjennom oppfølgingen av strategien Lærerutdanning 2025, har alle aktørene i Nasjonalt forum for lærerutdanning og profesjonsutvikling blitt enige om å prioritere rekruttering, og foreslå og støtte opp om tiltak som blir løftet i forumet. Saken gis bred plass i førstkommande møte, som er 5. november. Gjennom arbeidet i det nasjonale forumet vil vi kunne ivareta behov for koordinering nasjonalt.

Representantene peker på betydningen av lokal rekruttering, og dette er et viktig poeng. Det er lærer-utdanningsinstitusjonene og skoleeiere som kjenner de lokale forhold best og det er også de som har hovedansvaret for å sikre god rekruttering til utdanning og yrke. Sammen med lokale myndigheter kan universiteter og høyskoler nå ut til potensielle søkere med tilpasset informasjon om studietilbud som er spisset mot de regionale behovene. Samtidig må de lokale myndighetene passe på å følge opp studentene underveis i studiet, og særlig i siste fase. På denne måten kan de sikre at de får dekket behovet for lærere lokalt. Dette legger vi vekt på når vi møter lærerutdanningsinstitusjoner og lokale myndigheter.

I 2017 delte vi ut 7,5 millioner til rekrutteringstiltak der lærerutdanningsinstitusjonene ble bedt om å samarbeide med skoleeierne. Av disse gikk 4,7 millioner, og ytterligere to millioner i kvalifiseringsmidler, til institusjonene i Nord-Norge hvor behovet er størst. I år fordeles vi 10 millioner kroner til rekrutteringstiltak.

I år har Utdanningsdirektoratet fått 7,5 mill. kroner til å utrede og foreslå tiltak for at tilsatte i grunnskolen som ikke har fullført lærerutdanning, kan fullføre utdanningen. Som en del av utredningen skal Utdanningsdirektoratet vurdere om det kan være aktuelt å opprette nye studietilbud som kan kvalifisere lærere som er kvalifiserte for å undervise på 5.–13. trinn til og å undervise på 1.–4. trinn. I tillegg har direktoratet fått 2,5 mill. kroner for å utrede ordninger for å rekruttere søkere til sør- og lulesamisk og kvensk lærerutdanning. Fra tidligere har vi god erfaring med lokalrettede tiltak, og vi vil fortsatt ha trykket oppe i arbeidet med å understøtte lokale prosesser.

Vi støtter også opp under samarbeid mellom lærerutdanningsinstitusjoner og lokale skoleeiere. Lærerutdanningsskoler, som skal gå foran i arbeidet med å heve kvaliteten på praksisstudiet, får en årlig bevilgning på 44,5 millioner kroner. Dette er også en støtte til relasjonsbygging mellom lærerutdanninger, skoleeier og studenter, som gir et bedre grunnlag for rekruttering til læreryrket. Skoleeier være tidlig ute dersom de skal rekruttere de beste lærerkandidatene. Dette er et lokalt ansvar, som ingen nasjonal kampanje kan ivareta.

Som representantene er kjent med, har regjeringen innført flere ordninger for sletting av studielån for lærere. Dette er ikke bare et tiltak for å gjøre det attraktivt for søkerne å ta lærerutdanning. Når dette tiltaket trer i kraft i 2025, forventer vi flere ønskede effekter: Vi får flere søkere til grunnskolelærerutdanning for trinn 1–7, studentene fullfører på normert tid og kandidatene tar seg jobb i skolen, hvorav flere i Nord-Norge. Tiltakene nevnt over, forsterker hverandre gjensidig. Allerede nå har vi fått høyere søkertall og flere studenter som tas opp. Dette indikerer at vi lykkes med å heve status for lærerutdanningene.

Vi viser også til omtaler av anmodningsvedtak 772/17, 773/17 og 696/18 i prop.1S (2018-2019).

6 Stortinget ber regjeringen på en god måte komme tilbake til Stortinget med forslag om å utvide stipendordningene og utvide området for nedskrivning av studielån etter fullført lærerutdanning

Det har vært utfordringer med å rekruttere søkere til stipendmidlene. Departementet har bedt Utdanningsdirektoratet gjennomgå stipendordningene med tanke på hvordan disse fungerer i dag, og hvordan de eventuelt kan forbedres. Når jeg får direktoratets gjennomgang vil jeg vurdere ordningenes omfang og innretning, og komme tilbake til Stortinget gjennom ordinære kanaler.

For studenter som startet på femårig grunnskolelærer- eller lektorutdanning i 2017–2018 eller senere er det innført en ny ordning for sletting av gjeld.

Studenter som fullfører femårig grunnskolelærerutdanning trinn 5-10 eller lektorutdanning på normert tid, kan få slettet 51 000 kroner av studielånet. De som gjennomfører femårig grunnskolelærerutdanning trinn 1–7 på normert tid, kan få slettet 106 000 kroner av studielånet. For å få slettet gjeld er det et vilkår at man jobber som lærer i tre av de første seks årene etter avsluttet utdanning. Dette gjelder i hele landet.

Dersom man arbeider som lærer i Nordland, Troms eller Finnmark, vil man få ytterligere 55 000 kroner av lånet slettet (og dermed potensielt 161 000 totalt hvis de har tatt GLU 1-7 på normert tid). Også de som ikke har fullført utdanningen på normert tid kan få dette beløpet slettet. Det første kullet som kan få slettet gjeld etter ordningen, er dermed de som fullfører utdanningen i 2022. Deretter må de jobbe i tre år, slik at de ikke kan søke om å få slettet gjeld før i 2025.

I tillegg er det en midlertidig ordning for grunnskolelærere i tiltakssonen. Kvalifiserte grunnskolelærere som arbeider i tiltakssonen får ettergitt 20 000 kroner årlig. Dette er å anse som en forlengelse av den eksisterende ettergivelsesordningen for bosatte og yrkesaktive lærere i Nord-Troms og Finnmark, som kan få inntil 25 000 i året ettergitt. Etter planen skal denne ordningen avvikles i 2022 når effekten av den nye ordningen om sletting av gjeld inntreffer. De første vil kunne søke om ettergivelse høsten 2018, ut fra at de har startet en ettårig opptjeningsstid tidligst 1. august 2017.

Grunnen til at denne ordningen bare gjelder i tiltakssonen, er at det er der utfordringene er størst. Her er det høyere andel ukvalifiserte lærere og for få søkere til de ulike lærerutdanningene. Vi må satse å tidlig innsats for å sikre alle barn får et best mulig utgangspunkt i skolen.

En utvidelse av begge ordningene innebærer økte kostnader, og det er viktig å vurdere opp mot andre tiltak hva som er mest treffsikkert.

7 Stortinget ber regjeringen gjennomføre et kompetanseløft for ukvalifiserte som underviser i skolen

Utdanningsdirektoratet har fått i oppgave å utvikle modeller for kvalifisering av ukvalifiserte som jobber i skolen – i samarbeid med Nord universitet og Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet. I 2017 til-delte regjeringen midler til universitetene for å pilotere modeller med formål om å kvalifisere ufaglærte som mangler noe av en lærerutdanning for å bli kvalifisert.

8 Ber regjeringen iverksette målrettede tiltak for å få tilbake reservestyrken av lærere som jobber utenfor skoleverket, blant annet ved å innføre en tillitsreform i skolen som sørger for at det totale omfanget av kartlegginger, målinger, rapportering og dokumentasjonskrav på nasjonalt og lokalt nivå reduseres, slik at lærernes tid til eleven og lærernes handlingsrom ivaretas

Det er viktig at både lærerne og skolelederne får tid nok til å gjøre kjerneoppgavene sine – god oppfølging av elevene og skoleledelse. Det er gjort mye godt arbeid innenfor dette temaet tidligere, men jeg mener likevel det er behov for en forsterket innsats rettet mot å identifisere årsakene til u hensiktsmessig tidsbruk og finne frem til tiltak som kan fjerne «tidstyver».

Jeg mener dette arbeidet bør være organisert som en kontinuerlig prosess, og ikke et tidsavgrenset utvalg eller et prosjekt. Jeg har derfor invitert partene til å delta i en arbeidsgruppe sammen med Utdanningsdirektoratet og departementet. Partene er enige i denne tilnærmingen til saken, de har sendt oss navn på deltakere og arbeidsgruppa starter arbeidet allerede denne høsten.

Departementet utarbeider i disse dager mandatet til arbeidsgruppa i samarbeid med partene. Det er enighet om at gruppa både skal vurdere nåværende dokumentasjons- og rapporteringskrav, og tilsvarende krav som kan komme som følge av nye reformer og tiltak, som f.eks. fagfornyelsen. Gruppa skal vurdere både statlige og lokale tidstyver, også tidstyver som kommer fra andre sektorer enn skolesektoren.

Tillit til lærerne er særlig viktig i det store fagfornyelsesarbeidet vi nå er i gang med. Vi jobber åpent og involverende, slik at lærere kan følge prosessen og komme med innspill underveis. Jeg er også opptatt av å ivareta lærerprofesjonens handlingsrom, og de nye læreplanene for fag skal fremdeles være kompetansebaserte. Det betyr blant annet at lærerprofesjonen har et handlingsrom der de kan bruke sitt profesjonelle og faglige skjønn til å avgjøre hvilke metoder og virkemidler de bruker i undervisningen. Departementet har presisert at kompetansemålene skal utformes på en slik måte at de gir lokalt handlingsrom og muligheter for tilpasning av opplæringen.

Partene er godt involvert i arbeidet med fagfornyelsen, både gjennom en referansegruppe som har jevnlig

møter med departementet og gjennom en arbeidsgruppe som har tett samarbeid med Utdanningsdirektoratet.

Nasjonalt kvalitetsvurderingssystem skal gi et kunnskapsgrunnlag, bl.a. om elevenes læringsutbytte, både lokalt og nasjonalt. Når fagfornyelsen er ferdig, må kvalitetsvurderingssystemet også videreutvikles for å være i samsvar med prinsippene som gjelder for fagfornyelsen. Departementet vil invitere partene til en gjennomgang av kvalitetsvurderingssystemet når de nye læreplanene er ferdige og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Også i arbeidet med revidering av opplæringslova har departementet lagt vekt på at formålsparagrafen skal videreføres. Arbeidet med revideringen skal gi et regelverk som er i tråd med målene og prinsippene for grunnopplæringa, slik de er nedfelt i formålsparagrafen og andre sentrale styringsdokumenter, f.eks. overordnet del av læreplanverket eller stortingsmeldinger.

I mandatet til utvalget som arbeider med revideringen, er det presisert at opplæringslova både skal hjemle og beskytte elevenes behov og rettigheter og gi profesjonsutøverne nok rom til å utøve sitt profesjonelle skjønn.

Kunnskapsdepartementet vil undersøke i hvilken grad målkrav og indikatorer knyttet til elevresultater brukes i tilsettingsavtaler med skoleledere og rektorer. Departementet vil gi Utdanningsdirektoratet denne oppgaven og komme tilbake til Stortinget på en egnet måte.

9 Stortinget ber regjeringen vurdere å overføre for-handlingsansvaret for lærere fra kommune til stat

Kommuner og fylkeskommuner er arbeidsgivere for lærere som er ansatt i offentlige grunn- og videregående skoler. Det er arbeidsgiver, eventuelt etter eget valg gjennom sin arbeidsgiverorganisasjon, som er forhandlingsmotpart for egne ansatte. Det er ingen grunn til at lærere, i motsetning til andre arbeidstakere, ikke skal forhandle om lønns- og arbeidsvilkår med egen arbeidsgiver. Regjeringen mener det vil være svært uheldig å gå tilbake til en situasjon der forhandlingsansvaret løsrives både fra resten av arbeidsgiveransvaret og det øvrige ansvaret kommuner og fylkeskommuner har for grunn- og videregående skoler.

10 Stortinget ber regjeringen oppfordre partene til aktivt å ta i bruk handlingsrommet i avtaleverket om å heve lærernes lønnsnivå og i samarbeid med partene utforme en forpliktende tiltaksplan for hva staten kan bidra med

Regjeringen viser til at det er opp til partene selv å utforme og ta i bruk avtaleverket, slik at det sikrer nødvendig kompetanse i skoleverket. Denne regjeringen har tiltro til at kommuner og fylkeskommuner, som

skoleeiere og arbeidsgivere, er seg sitt ansvar bevisst og bruker det lokale handlingsrommet til å styrke og utvikle skolen.

11 Stortinget ber regjeringen, i samarbeid med partene, sørge for at skoleeier og skoleledelsen tar i bruk attraktive seniortiltak for at lærere skal kunne stå lenger i jobb

Regjeringen har de siste årene satset stort på flere ulike tiltak for å sikre muligheter for faglige karriereveier og for videreutvikling for de som er i læreryrket. Dette er tiltak som også kan bidra til at seniorlærere får attraktive og interessante alternative karriereveier som bidrar til at de kan stå lenger i jobb.

Gjennom IA-avtalen har også kommunene forpliktet seg til å jobbe mot målet om at flere skal jobbe lenger. Regjeringen har tiltro til at kommuner og fylkeskommuner som arbeidsgivere er seg sitt ansvar bevisst, og bruker de mulighetene avtalen gir for å oppfylle målsettingen.

12 Stortinget ber regjeringen styrke utviklingen og driften av desentralisert yrkesfaglærerutdanning

Godt kvalifiserte yrkesfaglærere er en forutsetning for kvalitativt god yrkesfagutdanning. Regjeringen styrker fra 2018 av Høgskolen i Oslo Akershus (nå OsloMet) med 10 millioner kroner (permanent) for å drive desentralisert yrkesfaglærerutdanning.

Regjeringen mener at det i fremtiden vil være et stort behov for å satse på kompetanseutvikling for yrkesfaglærere og instruktører. Regjeringen mener at den beste strategien for å møte behovet for videreutdanning for disse, er å satse videre på Yrkesfaglærerløftet. I budsjettforslaget for 2019 foreslår regjeringen om lag 100 mill. kroner til kompetanseutvikling for yrkesfaglærere gjennom Yrkesfaglærerløftet.

Fra 2019 skal også fylkeskommunene inngå i den desentraliserte ordningen for etterutdanning. Midlene til etterutdanning for yrkesfaglærere (hospitering og faglig oppdatering i regi av arbeidslivet) skal legges inn i en yrkesfaglig del av ordningen. På den måten vil fylkeskommunene få større fleksibilitet til å bruke midlene i tråd med lokale kompetansebehov.

13 Stortinget ber regjeringen utrede en nasjonal norm for økt lærertetthet for videregående opplæring og komme tilbake til Stortinget på egnet måte med et forslag til en opptrappingsplan for når og hvordan denne kan implementeres

Skolene skal organisere opplæringen slik at elevene deles inn i grupper som ivaretar deres behov for sosial tilhørighet. Gruppene må dessuten ikke være større enn det som er pedagogisk forsvarlig. Dette følger av opplæringslova § 8-1 første ledd. Bestemmelsen regulerer ikke direkte forholdstallet mellom antall lærere og elever i ordinær undervisning, men kravet om pedagogisk for-

svarlighet har betydning også for dette forholdstallet. Dette betyr også at forholdstallet må ta hensyn til elevgruppa og eventuelt spesielle lokale utfordringer.

Det er ressurskrevende å utrede forholdstall mellom lærere og elever i videregående opplæring. Vi vet i dag for lite om hva som dagens gruppestørrelse i videregående opplæring, og om hva som ville være hensiktsmessige normtall for lærertetthet i videregående opplæring. For grunnskolen er det tall for gruppestørrelse 1 og 2 i Grunnskolenes informasjonssystem (GSI). Vi har ikke tilgjengelig tilsvarende statistikk for videregående opplæring. For å utrede en norm for forholdet mellom antall lærere og antall elever i videregående, vil det derfor først måtte gjøres en større datainnsamling om dette.

Utdanningsprogrammene på videregående trinn er til dels svært forskjellige. Det vil derfor antakelig være enda større variasjoner i gruppestørrelsen i videregående opplæring, sammenlignet med variasjonene i grunnskolen.

Vi vet heller ikke nok om hva som ville være hensiktsmessige forholdstall for gruppestørrelse i videregående opplæring. Først når man får kunnskapsgrunnlaget på plass, vil kostnadene ved en lærertetthetsnorm i videregående opplæring kunne utredes.

Forskning om lærertetthet spriker og tolkes ulikt. Flere studier viser at mindre klasser gir beskjedne effekter, mens andre peker på at det kan ha effekt – særlig for de yngste og for sårbare elever. For eksempel fant forskerne som undersøkte forsøket med økt lærertetthet på ungdomstrinnet (2013- 2017) ingen tegn til effekt på elevenes læringsutbytte.¹ Regjeringen mener derfor at særlig når det kommer til videregående opplæring, vil det være andre tiltak enn økt lærertetthet som er de mest relevante tiltakene.

1. Kirkebøen m.fl. (2017): Effekter av satsing på økt lærertetthet, https://www.ssb.no/utdanning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/332335?_ts=16044ba4410

